

Н. В. Філик,

кандидат юридичних наук, доцент

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІНТЕРНАТСЬКОГО ДОГЛЯДУ ТА ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: filyk.n@nau.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3838-73>

Мета: дослідити сучасні виклики інтернатського догляду та виховання в Україні та проаналізувати досвід зарубіжних країн по вирішенню питань реформування інтернатської освіти. **Методи дослідження:** порівняльного-правового аналізу, об'єктивної істини, пізнавально-аналітичний та ін. **Результати:** узагальнені механізми реформування інтернатської освіти відповідно до сучасних викликів та загроз у сфері виховання відповідно до міжнародних стандартів. **Обговорення:** з'ясовані нормативне закріплення реформування інтернатського догляду та виховання, узагальнений досвід реформування інтернатських установ у країнах ЄС, запропоновані зміни до чинного законодавства щодо вдосконалення системи інтернатських закладів.

Ключові слова: інтернатський догляд та виховання; реформа інтернатних закладів; сурогатне материнство; патронат над дитиною; дитячий будинок сімейного типу.

Постановка проблеми та її актуальність. У сучасному українському суспільстві обговорюють сцени з фільму «ДАУ» режисера Іллі Хржановського, які викликали великий суспільний резонанс в Україні та світі та показали, що система інтернатського догляду в Україні недосконала організаційно, юридично та з позиції захисту прав окремих вразливих категорій людей. Дійсно, сучасний стан інтернатських закладів у такій організаційно-правовій формі провокує подібні зловживання та свідчить про потребу вдосконалення та належного реагування компетентних державних органів на ті порушення, які були допущені щодо дітей, що брали участь у цьому фільмі.

Про загрозливу ситуацію із соціальним сирітством свідчить і той факт, що «щороку близько 8 тисяч дітей залишаються без батьківського піклування, зокрема через складні життєві обставини, безвідповідальне ставлення батьків до виконання своїх обов'язків, вживання батьками алкоголю, наркотичних засобів, а також через їх жорстоке поводження з дитиною.

Значною є кількість дітей, які проживають у малозабезпечених сім'ях, що створює ризик влаштування таких дітей до інтернатних закладів за заявою батьків у зв'язку з неспроможністю задовольнити потреби дітей через бідність чи безробіття. Перебування дітей у спеціалізованих закладах розглядається батьками як єдина можливість для їх дитини отримати належну медичну допомогу та освіту» [2].

Інша, загрозлива реальність сьогодення – це те, що «через пандемію коронавірусу дітей з інтернатних закладів повернули в родини, не перевіривши тамтешніх умов проживання. Загалом 42 тисячі дітей покинули школи-інтернати, будинки дитини та центри соціально-психологічної реабілітації» [1]. Усі ці факти є свідченням ненадійності як з питань безпеки, так і організаційно-правової форми функціонування інтернатських закладів.

Пандемія показала іншу проблему – не врегульоване питання із сурогатним материнством в Україні. Так, облетіло весь світ

відео де «у столичному готелі «Венеція» перебувають понад 50 немовлят, народжених від сурогатних матерів. Приватна компанія, яка займається репродуктивними технологіями, планувала відправити їх за кордон, але не може цього зробити через карантин. Уповноважена з прав людини Людмила Денісова заявила, що в разі продовження карантину загалом таких дітей може бути тисяча» [3]. В контексті нашого дослідження, ми дослідили факти, коли в силу різних причин від окремих дітей які народжені від сурогатних матерів, відмовляються батьки (хвороби і вроджені дефекти) і вони залишаються в системі інтернатського виховання. Відповідно усі ці різнопланові питання на перший погляд чітко стосуються нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельну базу нашого дослідження становлять наукові та інформаційні матеріали, нормативно-правові акти та практичний досвід вирішення питань реформування інтернатських установ у інших країнах. Варто зазначити, що наукові і практичні напрацювання значні, але в умовах пандемії коронавірусу виникли нові проблеми та виклики в системі інтернатського виховання та в системі сурогатного материнства, в тому числі.

Отже, **метою** нашого дослідження буде аналіз сучасних викликів інтернатського догляду та виховання в Україні та досвід зарубіжних країн по вирішенню питань реформування інтернатської освіти.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що в Україні розпочата реформа системи дитячих інтернатів, яка отримала назву деінституціалізація. Було прийнято Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки. Мета цієї реформи – запровадити зміни організаційно-правової форми утримання дітей, які сьогодні перебувають у інтернатах, та створення нових форм утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, альтернативних існуючим (у патронатній сім'ї, або через допомогу громади, держави дитина матиме змогу продовжити виховання у своїй

рідній родині), а для дітей-інвалідів – це малі групові будинки, в яких такі діти житимуть в умовах, максимально наближених до сімейних, та де про них піклуватимуться відповідно до специфіки захворювання.

В рамках цієї реформи вже певний час було розпочато перший етап її, який полягає в «впровадженні системи моніторингу стану реформування системи інституційного догляду та виховання дітей» [4]. Президент України В. Зеленський у День усиновлення, 30 вересня 2019 року, підписав указ «Про деякі питання забезпечення прав та законних інтересів дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, розвитку та підтримки сімейних форм виховання дітей». Також уряд України вдосконалює механізми міждержавного усиновлення шляхом приєднання України до Конвенції «Про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення» й підготувати відповідні зміни до деяких законодавчих актів України у зв'язку з приєднанням до цієї Конвенції.

Наступні етапи пов'язані з реформою системи освіти та догляду за дітьми, позбавленими батьківського піклування, шляхом аналізу ситуації в регіоні, щодо можливостей розміщення дітей в інші альтернативні форми догляду. До таких форм слід віднести прийомні сім'ї, патронатне виховання, та в подальшому формування регіональних планів та графіків, трансформації кожного інтернатного закладу в іншу, альтернативну форму догляду.

Варто зазначити, що акценти із загальнодержавних інституцій зміщаються на регіональні державні та місцеві органи таким чином, щоб кожна громада була залучена до розроблення та виконання регіонального програм розвитку нових форм для дітей-сиріт.

За останніми даними, в Україні 1,4% дитячого населення перебувають в інтернатах. В одному закладі, як правило, живуть та виховуються від 100 до 300 дітей. 17,2% дітей, які перебувають в інтернатах, мешкають більше як по 9 осіб у кімнаті. В Австрії, Норвегії – 0,1% дітей в інтернатах, у Польщі, Болгарії, Румунії, Молдові – 0,5% дітей в інституціях. В одному закладі мешкає 6-12 дітей [2].

Як правило, протидії реформі інтернатських закладів в українському суспільстві пов'язані із питанням фінансування таких закладів та зловживання фінансовими ресурсами, корупційними діями, людським фактором тощо.

Окремо, в суспільстві існує страх, щодо ризиків у разі закриття інтернатів, питання вирішення проблем із дітьми, які потребують поміщення у відповідні заклади тимчасового характеру, дітей-інвалідів чи інших категорій дітей, які мають деміації чи інклюзивний характер.

Тому, на державному рівні визнано, що «ніхто зараз інституції не закриває. Інакше діти справді ризикують опинитися на вулиці. Після ретельного аналізу ситуації в регіоні, затвердження регіональних планів буде сформовано своєрідний графік, відповідно до якого група експертів розробить план трансформації кожного закладу. У цьому плані буде відображено оцінку потреб кожної дитини та її сім'ї, з'ясовано причини потрапляння дитини до інституції та виявлено, що потрібно зробити, аби дитина росла з рідними, в іншій сім'ї, або ж в умовах, максимально наближених до сімейних. Після цієї оцінки стане зрозуміло, які послуги потрібно ще створити і розвинути в громаді, щоб діти не потрапляли в інституції. І кожна громада має розробити і виконувати свій власний ДІ-план».

Наприклад, догляд за дитиною з інвалідністю, чи якісна інклюзія школі, або ж групи продовженого дня та тренінги для батьків із перекваліфікації чи пошуку роботи, аби вони стали спроможними самостійно виховувати своїх дітей.

І лише після цього можливе закриття закладу – якщо місцева влада переконається, що для дитини вже створені послуги поза інтернатом і в існуванні інституції просто немає необхідності» [5].

Чинним законодавством та Сімейним кодексом України [6] визначено п'ять способів охорони прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: усиновлення; опіка і піклування; патронат; прийомна сім'я; дитячий будинок сімейного типу. Вимоги до таких форм влаштування дітей та їх порядок деталізовані у

відповідних підзаконних нормативно-правових актах. Проте варто зазначити, що базовим напрямком розвитку нових соціальних інститутів, які мають перспективу розвитку в Україні, є розвиток мережі: дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей.

У відповідності до чинного законодавства «патронат над дитиною – це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин».

Сім'я патронатного вихователя – це сім'я, у якій за згоди всіх її членів повнолітня особа, яка пройшла спеціальний курс підготовки, виконує обов'язки патронатного вихователя на професійній основі. Патронатний вихователь – це особа, яка за участю членів сім'ї надає послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї [7].

Прийомна сім'я – сім'я, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Прийомні батьки – подружжя або особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли для спільного проживання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [8].

Дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей у дитячому будинку сімейного типу не повинна перевищувати 10 осіб, враховуючи рідних [9].

Принцип сімейного виховання, як передумови формування гармонійної особистості дитини, позбавленої батьківської опіки, був визначений австрійським педагогом Германом Гмайнером, який розробив систему функціонування містечок для дітей-сиріт із сімейними формами виховання – «SOS-Kinderdorf». У розвитку виховних інституцій для дітей-сиріт Г. Гмайнер виступав за форми виховання, максимально наближені до сімейних, за спільне навчання і утримання хлопчиків і

дівчаток. Гаслами виховної системи, запропонованої Г. Гмайнером, стали поняття «захищеність», «домашнє вогнище», а основними пріоритетами – «розуміння» і «любов».

Дитячий будинок сімейного типу як інститут виховання дітей-сиріт є не дитячим закладом особливого типу, тобто дитячим будинком, а є багатодітною сім'єю, що забезпечує вихованцям сімейне оточення та виховання. Виховний потенціал дитячого будинку сімейного типу, як форми сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, має об'єктивні переваги перед іншими соціальними інститутами [10], які є досліджені і практично впроваджені в багатьох країнах світу.

Як бачимо, досвід і практика SOS Children's Villages (СОС-Дитячих містечок) базується на уявленні про сімейне виховання як найвідповідніше середовище зростання й всебічного розвитку дитини. Чотири педагогічні принципи, закладені Германом Гмайнером більш як 60 років тому, до сьогодні залишаються керівними для організації відповідних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.

Цікавим є досвід Польщі в питанні організаційно-правових форм облаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Так, однією із найважливіших загально-національних програм, спрямованих на захист прав дітей у Польщі, є національний план діяльності, спрямований на користь дітей «Польща для дітей». Відповідно до польського законодавства, інтернатні заклади зобов'язані підтримувати контакти дитини з біологічними батьками, під час перебування у закладі. За кожною дитиною закріплений соціальний працівник, який веде її випадок. Він відповідає за підготовку так званого «проекту незалежності» - плану переходу до самостійного життя [11].

Аналіз рішень сімейних судів показує добру тенденцію – збільшення кількості дітей, які розміщені в прийомних сім'ях, і зменшення кількості дітей, які надходять до установ, хоча стосовно населення дітей та молоді в Польщі ця тенденція не настільки чітка. Прийомні сім'ї –

це переважно родичі: бабусі та дідусі, тітки, а іноді й старші брати та сестри. За останні тридцять років ми спостерігали більш ніж вчетверо збільшення кількості дітей, розміщених таким способом. У 70-х роках родичі становили менше 46% прийомних сімей, сьогодні це 85%. Характерною особливістю польських прийомних сімей є перевага утримувати дитину у широкій родині [12].

Так, наприклад, на думку дослідників у Болгарії потреба реформи системи державного догляду за дітьми, позбавленими батьківського піклування, полягає у зміні акцентів держави, адже поміщення дітей на державну опіку створювало додаткову складність для дітей і держави, а не було певною формою компенсації за відсутність родини. Тому основними пріоритетами реформи в Болгарії «були деінституціоналізація догляду за дітьми, які перебувають у групі ризику, розвиток альтернативних послуг на базі громади, надання індивідуалізованих послуг сприяння та покращення якості обслуговування та послуг освіти».

Колишня заступник міністра соціальної політики Болгарії Валентина Сімеонова згадує, що деінституціоналізацію почали з превентивних заходів – щоб попереджувати випадки потрапляння дітей у державні заклади: створювали денні центри допомоги сім'ям, центри матері і дитини, консультативні центри підтримки сімей з дітьми. При цьому соціальні працівники стали першими звертатися до родин, у яких виникали якісь труднощі.

При створенні центрів проводилася і робота по встановленні стандартів надання соціальних послуг. Розвивалося й усиновлення. Змінилася парадигма: фахівці перестали підшукувати дітей для батьків. Навпаки: для конкретної дитини шукали якомога кращий варіант влаштування – сім'ю, прийомну родину чи дитячий будинок сімейного типу [13].

Після прийняття в 2003 році відповідних підзаконних актів у Болгарії було повернуто 9 017 дітей до їхніх біологічних батьків до кінця першої половини 2008 року. Соціальна допомога сім'ї в цьому випадку полягає в попередженні влаштуванню в соціальні заклади,

шляхом підтримки повернення дітей до їхніх біологічних батьків і, зрештою, забезпечують безпечне постійне середовище для зростання та освіти дітей відповідно до Конвенції ООН про права дитина. Служби, які надають допомогу сім'ям створені у формі центрів соціальної підтримки, центрів матері та дитини, денний догляд, комплекси з надання соціальних послуг, центри соціальної реабілітації та інтеграції. Усі ці центри отримують державне фінансування залежно від їх потенціалу.

Так, починаючи з 2004 року кількість дітей, які поміщені у сімейний догляд, перевищила кількість дітей, які розміщені в соціальних будинках, і цей баланс все ще залишається. Успіх в основному пов'язаний з належною організацією системи розміщення дитини в родині до близьких родичів, що дозволяє родичам чи близькій родині піклуватися про дитину. Опікун отримує фінансову підтримку та можливість використовувати соціальну допомогу на сім'ю на базі громади щодо освіти, медичної допомоги, тощо [14].

Так, на думку дослідників «практично всі проблеми, з якими болгари зіткнулися в процесі деінституалізації (реформування інтернатів) – аналогічні нашим: високий рівень сирітства через кризу в сім'ї, підтримка інтернатів державою при відсутності підтримки сім'ї, страх вихователів втратити роботу через реформування інтернатів, нерозуміння суспільства необхідності реформування системи, знецінення голосу дитини в суспільстві та її прав, відсутність політичної волі та коштів для реформ» [13], проте найближчих кілька років планують закрити усі інтернатські заклади.

Візьмемо для прикладу скандинавські країни, які є найбільш успішними в даних процесах. Так, «пріоритетною формою влаштування дітей, які залишилися без сім'ї, у Норвегії й дотепер є прийомна сім'я. Тут слід зазначити, що в Норвегії не існує судового порядку вилучення дітей із сім'ї. В країні вводяться все більш і більш послідовні регуляції, спрямовані на діалог і взаємодію соціальних служб із сім'єю. При роботі з кризовими сім'ями розміщення дитини в інституціональному середовищі розглядається

як крайній захід, що застосовується лише в тих випадках, коли не спрацювали ніякі інші важелі впливу на ситуацію. В залежності від гостроти ситуації основні зусилля у роботі соціальної служби спрямовані на підтримку зв'язку з кровною сім'єю по відновленню родинних відносин і зв'язків між дитиною та її батьками. Отже, як було зазначено вище, пріоритетною формою розміщення дітей, вилучених із сім'ї, в країні є прийомна сім'я. У 2009 році у прийомних сім'ях виховувалося 87% дітей, які залишилися без батьківського піклування, і лише 13% перебувало в інституціональних закладах [15, с. 275].

Висновки. На основі проведеного аналізу вважаємо, що Україна повинна максимально прикласти зусиль щодо реформування системи інтернатських закладів шляхом розширення мережі інших форм виховання дітей як патронатна форма виховання, прийомні сім'ї і дитячі будинки сімейного типу. При здійсненні подібного реформування слід звернутися до досвіду таких країн, як Польща та Болгарія, які мали схожі системи, а сьогодні мають успішний досвід реформування системи догляду і виховання над дітьми. Відповідно, ми вважаємо, що досвід Польщі, щодо залучення членів родини і родичів до членів прийомних родин, зміщення акцентів на родинне виховання за сприяння держави, мінімалізація інтернатських форм виховання є вагомим досвідом у даній сфері та може бути запозиченим для реформування інтернатської освіти в Україні, яка має відповідати світовим стандартам догляду за дітьми-сиротами та позбавленими батьківського піклування.

Інше питання, яке потребує врегулювання, стосується сурогатного материнства. При відсутності належного регулювання даного явища відбуваються відповідні порушення і зловживання у цій сфері, а також формується ставлення до дітей як до товару, що негативно відображається на суспільстві в цілому. В контексті нашого дослідження, відомі факти, коли в силу різних причин від окремих дітей відмовляються батьки (хвороби і вроджені дефекти) і вони залишаються в системі інтернатського виховання. Тому, вважаємо, що

заборона сурогатного материнства, як поширеної практики українського суспільства, змінить ставлення до дітей як до товару та посилить їх захист на національному та міжнародному рівні, адже, як правило, в більшості країн така практика або заборонена, або суттєво обмежена.

Література

1. 42 тисячі дітей повернули з інтернатів у родини через пандемію коронавірусу. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/04/14/240581/>

2. Реформа інтернатних закладів (деінституціалізація). URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=40310

3. Півсотні немовлят від сурогатних матерів не можуть вивезти з України через карантин. Що відбувається URL: <https://suspilne.media/33604-majze-pivsotni-nemovlat-vid-surogatnih-materiv-perebuvaut-u-stolicnomu-goteli-ombudsmen/>

4. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 серп. 2017 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80>.

5. Реформа інтернатних закладів (деінституціалізація). URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=40310

6. Сімейний кодекс України від 10 січ. 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21. Ст. 135.

7. Деякі питання здійснення патронату над дитиною: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 бер. 2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF>

8. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квіт. 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>

9. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квіт. 2002 р. № 564.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>

10. Дитячий будинок сімейного типу, як форма сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. URL: <https://www.moya-rodyna.org.ua/dbst-v-systemi-zahysty-ditey-syrit-ta-ditey-pozbavlenyh-batkibskogo-piklyvannia.html>

11. Лучків І. Зарубіжний досвід соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів. *Social Work and Education*. 2014. № 1. С. 37-42. URL: <http://journals.uran.ua/swe/article/download/67769/63245>

12. Kolankiewicz Maria. Zapiski o instytucjonalnej opiece nad dziećmi. URL: <http://www.dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/viewFile/261/182/>

13. Миколук О. Соціальний прорив Болгарії. *День*. 2015. 19 січ. URL: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/socialnyy-proryv-bolgariyi>

14. Development of alternative services, including foster care, within the framework of reforming child protection system Experience of Bulgaria. URL: <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/attachments/Development%20of%20Alternative%20Services%20Bulgaria.pdf>

15. Цибулько Л.Г., Білека А.М. Особливості влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавленого батьківського піклування в Норвегії. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. № 2 (77). С. 273-278.

References

1. 42 tysjachi ditej povernuly z internativ u rodyny cherez pandemiju koronavirusu. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/04/14/240581/>

2. Reforma internatnyh zakladiv (deinstytucijalizacija). URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=40310

3. Pivsotni nemovljat vid surogatnyh materiv ne mozhut' vyvezty z Ukrainy cherez karantyn. Shho vidbuvajet'sja URL: <https://suspilne.media/33604-majze-pivsotni-nemovlat-vid-surogatnih-materiv-perebuvaut-u-stolicnomu-goteli-ombudsmen/>

4. Pro Nacional'nu strategiju reformuvannja systemy instytucijnogo dogljadu ta vyhovannja ditej na 2017-2026 roky ta plan zahodiv z realizacii'

i'i' I etapu: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 9 serp. 2017 r. № 526-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80>.

5. Reforma internatnyh zakladiv (deinstytucializacija). URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=40310

6. Simejnij kodeks Ukrainy vid 10 sich. 2002 r. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy*. 2002. № 21. St. 135.

7. Dejaki pytannja zdijsnennja patronatu nad dytynoj: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 ber. 2017 r. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF>

8. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro pryjomnu sim'ju: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 kvit. 2002 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>

9. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro dytjachyj budynok simejnogo typu. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 kvit. 2002 r. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>

10. Dytjachyj budynok simejnogo typu, jak forma simejnogo vyhovannja ditej-syrit ta ditej, pozbavlenyh bat'kivs'kogo pikluvannja. URL:

<https://www.moya-rodyna.org.ua/dbst-v-systemi-zahysty-ditej-syrit-ta-ditej-pozbavlenyh-batkibskogo-piklyvannia.html>

11. Luchkiv I. Zarubizhnyj dosvid social'noi' integracii' vypusnykiv internatnyh zakladiv. *Social Work and Education*. 2014. № 1. S. 37-42. URL: <http://journals.uran.ua/swe/article/download/67769/63245>

12. Kolankiewicz Maria. Zapiski o instytucjonalnej opiece nad dziećmi. URL: <http://www.dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/viewFile/261/182/>

13. Mykoljuk O. Social'nyj proryv Bolgarii'. *Den'*. 2015. 19 sich. URL: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-planety/socialnyy-proryv-bolgariyi>

14. Development of alternative services, including foster care, within the framework of reforming child protection system Experience of Bulgaria. URL: <https://bettercarenetwork.org/sites/default/files/attachments/Development%20of%20Alternative%20Services%20Bulgaria.pdf>

15. Cybul'ko L.G., Bileka A.M. Osoblyvosti vlashtuvannja ditej-syrit ta ditej, pozbavlenogo bat'kivs'kogo pikluvannja v Norvegii'. *Duhovnist' osobystosti: metodologija, teorija i praktyka*. 2017. № 2 (77). S. 273-278.

**IMPROVEMENT OF THE SYSTEM OF BOARDING CARE AND EDUCATION IN UKRAINE
IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL EXPERIENCE**

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: filyk.n@nau.edu.ua

Purpose: the purpose of this article is to explore current challenges in the system of boarding care and education in Ukraine with reference to analyses of foreign experiences in addressing the reform of boarding education. **Methods** used include comparative legal analysis, objective truth, cognitive analytical analysis and other approaches. **Results** focus on generalised mechanisms of reforming boarding education in accordance with modern challenges in the educational field. Proposed changes to the legislation are to be in accordance with international standards. **Discussion:** the discussion clarified the normative consolidation of the reform of boarding care and education with particular reference to the generalised experience of reforming boarding schools in the EU. This guided proposed changes to current legislation.

We believe that Ukraine should make every effort to reform the system of boarding schools by expanding the network of other forms of child rearing as a foster care, foster families and family-type orphanages. In carrying out such reforms, reference should be made to the experience of countries such as Poland and Bulgaria, which had similar systems and today have successful experience in reforming the childcare system. Accordingly, we believe that Poland's experience in involving family members and relatives in foster families, shifting the emphasis to family education with the assistance of the state, minimizing boarding education is important experience in this area and can be borrowed to reform boarding education in Ukraine, which must meet world standards of care for orphans and children deprived of parental care.

Another issue that needs to be addressed concerns surrogacy. In the absence of proper regulation of this phenomenon, there are relevant violations and abuses in this area, as well as the formation of attitudes towards children as a commodity, which is negatively reflected in society as a whole. In the context of our study, there are known facts when, for various reasons, parents (diseases and birth defects) abandon individual children and they remain in the boarding school system. Therefore, we believe that the prohibition of surrogacy, as a common practice of Ukrainian society, will change the attitude towards children as a commodity and strengthen their protection at the national and international levels, because, as a rule, in most countries such practice is either prohibited or significantly limited.

Keywords: boarding care and upbringing; reform of boarding schools; surrogacy; patronage of a child; family type and orphanage.